

Original article

21. Yüzyıl Becerileri Çerçevesinde Sosyal Bilgiler Programının Öğrenme Çıktıları ve Süreç Bileşenlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Learning Outcomes and Process Components of the Social Studies Curriculum Within the Framework of 21st Century Skills

Ayşe Seyhan *

Department of Turkish and Social Sciences Education, Faculty of Education, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Türkiye

Özet

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2004 yılından bu yana uluslararası standartlara uyum sağlamak ve programlarına 21. yüzyıl becerilerini dahil etmek amacıyla güncellemeler yapmaktadır. Türkiye ve uluslararası düzeyde sosyal bilgiler programlarında uyum eksiklikleri devam etmekte; özellikle beceri odaklı eğitim için etkili öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. 21 yüzyıl becerileriyle ilgili literatürde birçok çerçeve bulunmaktadır; bunlar arasında Partnership for 21st Century Skills (P21) tarafından geliştirilen çerçeve en çok kabul görenlerden biridir. Bu araştırmanın amacı, 2024 yılı 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinin 21. yüzyıl becerileri çerçevesinde değerlendirilmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağı, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında yayımlanan 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan Öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleridir. Veriler, betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Bu araştırma, sosyal bilgiler eğitiminin öğrencilere çok yönlü beceriler kazandırmaya odaklandığını ve özellikle eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve iş birliği becerilerinin programda ön planda yer aldığını göstermektedir. Araştırma ayrıca, öğrenme alanlarında bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ile liderlik ve sorumluluk becerilerinin oldukça sınırlı ele alındığını ve girişimcilik ile öz yönlendirme becerilerinin düşük düzeyde temsil edildiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, 21. Yüzyıl Becerileri, Sosyal Bilgiler, Öğrenme Çıktıları ve Süreç Bileşenleri.

Abstract

In Türkiye, the Ministry of National Education (MEB) has been making updates since 2004 to align with international standards and incorporate 21st-century skills into its curricula. In Türkiye and internationally, there are ongoing gaps in the alignment of social studies programs; particularly, there is a need to develop effective teaching methods for skill-oriented education. There are many frameworks related to 21st-century skills in the literature, among which the framework developed by the Partnership for 21st Century Skills (P21) is one of the most widely accepted. The aim of this study is to evaluate the learning outcomes and process components of the 4th grade 2024 social studies curriculum within the framework of 21st-century skills. The study uses document analysis, a qualitative research method. The data source is the learning outcomes and process components of the 4th grade social studies curriculum published by the Ministry of National Education in 2024. The data were analyzed using the descriptive analysis method. The study shows that social studies instruction focuses on teaching students multiple skills, with critical thinking, problem solving, communication, and collaboration playing an important role in the curriculum. In addition, the study shows that information and communication technologies (ICT), leadership skills and responsibility are only given limited attention in the learning areas. Furthermore, entrepreneurial skills and self-direction skills are only represented to a limited extent.

Keywords: Türkiye Century Education Model, 21st Century Skills, Social Studies, Learning Outcomes and Process Components.

Received: 27 November 2024 * **Accepted:** 17 December 2024 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/jsve.2024.1097.3>

* **Corresponding author:**

Ayşe Seyhan, Department of Turkish and Social Sciences Education, Faculty of Education, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Türkiye.
Email: ayse.seyhan@erdogan.edu.tr

GİRİŞ

21. Yüzyılın hızla değişen bilgi ve teknoloji ortamı, toplumları ekonomik ve kişisel düzeyde yeni zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Küresel değişimler, ulusları etkileyerek eğitim programlarında yenilik yapmayı zorunlu hale getirmekte ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda değişiklikler yapılmaktadır (Aksoy, 2021). Bilgi ve teknolojiye dayalı yenilikler, yaşam biçimlerinde köklü değişikliklere yol açarak bireylerin nitelik ve rollerini dönüştürmekte, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin önemini artırmaktadır (Keskin ve Yazar, 2015; Gelen, 2017; Martin, 2018). Çağın gereksinimi kendi kendini yönetebilen, makineler ve diğer insanlarla etkili iş birliği yapabilen esnek ve uyumlu bireylerin yetiştirilmesidir. Bu nedenle, eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık, dijital okuryazarlık, bilgiye erişim ve teknolojiye etkin kullanma gibi yetenekler önem kazanmaktadır (Trilling ve Fadel, 2009; Saavedra ve Opfer, 2012). Küresel bilinç, kültürel anlayış, etkili iletişim ve iş birliği becerileri, hızla değişen dünyada başarılı olmanın vazgeçilmez unsurları arasında sayılmaktadır. Sürekli öğrenme, yenilikleri takip etme ve değişime hızlı uyum sağlama becerileri ise, küresel ekonomide rekabet edebilme, toplumsal yaşama katılabilme, karmaşık ve belirsiz bir gelecekte ayakta kalabilmenin anahtarı olarak öne çıkmaktadır (Binkley vd. 2012; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2016; Martin, 2018).

21. yüzyıl becerilerinin eğitim programlarına entegrasyonu, öğrencilerin gerçek dünyadaki zorluklara uyum sağlamasında büyük önem taşımaktadır. Saavedra ve Opfer (2012), eğitimin temel amacının bilgiyi öğrenme ve bu bilgiyi etkin bir şekilde kullanma becerisi kazandırmak olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan, Trilling ve Fadel (2009), bireylerin sürekli olarak kendini geliştirmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, eğitim programları, bireylerin değişim ve yeniliklere uyum sağlayabilen, esnek ve yenilikçi bireyler olarak yetişmelerini hedeflemelidir. Ayrıca küreselleşme, dijitalleşme ve iş gücündeki karmaşıklık, 21. yüzyıl becerilerinin eğitime entegrasyonunu zorunlu kılmaktadır. Avrupa Birliği, eğitim politikalarında esneklik ve yenilikçiliği teşvik ederek daha etkili ve kapsayıcı sistemler oluşturmayı hedeflemekte ve öğrencilerin bu becerilerle donatılmasını desteklemektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa ülkeleri, 21. yüzyıl becerilerinin eğitim programlarına entegre edilmesinde öncü bir rol üstlenmiştir (European Commission, 2008). Bu ülkeler, eğitim sistemlerini modernize ederek öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, iş birliği ve dijital okuryazarlık gibi yetkinliklerle donatılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. ABD’de, Partnership for 21st Century Skills (P21, 2009), bu yetkinliklerin eğitim politikalarına dahil edilmesi için çerçeve geliştirmiştir; Avrupa’da ise OECD, eğitim sistemlerine entegrasyonunu teşvik eden raporlar yayımlamış ve eğitim politikalarını şekillendirmiştir (Voogt ve Roblin, 2012). Bazı ülkeler, proje tabanlı öğrenme ve problem çözme odaklı müfredat reformları gerçekleştirerek bu becerilerin öğrencilere kazandırılmasında önemli ilerleme kaydetmiştir (Zang ve Ma, 2023). Ayrıca, dijital okuryazarlık ve

eleştirel düşünme gibi derslerin programlara dahil edilmesiyle teknoloji okuryazarlığını artırmaya yönelik adımlar atmıştır (Luckin vd., 2012).

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2004 yılından itibaren uluslararası standartlara uyum sağlamayı ve programlarına 21. yüzyıl becerilerini dahil etmeyi hedeflemiştir. Bu süreçte programlarda beceri odaklı eğitime gittikçe daha fazla önem verilmiştir (MEB, 2018; Aksoy ve Taşkın, 2019). FATİH Projesi kapsamında okulların teknoloji altyapısı güçlendirilmiş ve öğretmenlerin 21. yüzyıl becerileri konusundaki farkındalıkları artırılmıştır (Ekici ve Yılmaz, 2013; Yıldız, Sarıtepeci ve Seferoğlu, 2013).

Sosyal bilgiler öğretim programı, ulusal ve uluslararası literatür, alanın kendine özgü yapısı ve çağın gerektirdiği birey özellikleri dikkate alınarak 2024 yılında yenilenmiştir. Değişen ihtiyaçlara göre esnek ve güncellenebilir bir müfredat tasarlanmıştır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, beceri odaklı eğitime ve 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılmasına öncelik vermektedir (MEB, 2024). Bu modelde sosyal-duygusal öğrenme becerileri; kendini tanıma, duyguları yönetme ve etkili iletişim gibi yetkinliklerin gelişimini hedeflemektedir (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL], 2013). Okuryazarlık becerileri ise bilgiye erişim, değerlendirme ve dijital araçların etkin kullanımına odaklanmaktadır (Chalkiadaki, 2018; Data Literacy Project, 2020; MEB, 2024).

Alanyazında, 21. yüzyıl becerileri üzerine yapılan araştırmaların genellikle öğretim programları, öğretim yöntemleri, öğrenci başarıları, beceri gelişimi ve öğretmen görüşleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu becerilerin eğitime entegrasyonu ve uygulama süreçleri ülkeler arasında farklılık gösterse de küresel düzeyde yaygınlaştırılmaya devam edilmektedir. Araştırmalar, fen bilimleri programlarında bu becerilerin entegrasyonunun daha başarılı olduğunu, sosyal bilimlerde ise entegrasyon eksikliklerinin halen önemli bir sorun oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Stehle, Peters Burton, 2019; Ağaoğlu ve Demir 2020).

Hem Türkiye’de hem de uluslararası düzeyde, sosyal bilgiler programlarında entegrasyon eksiklikleri sürmekte ve bu alanda beceri odaklı eğitime uygun, etkili öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Çetin ve Çetin, 2018; Engin ve Korucuk, 2021). Yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasında ilerlemeler kaydedilse de uygulama süreçlerinde çeşitli zorluklar devam etmektedir (Koray vd., 2007; Altın ve Saracaloğlu, 2018). Bazı ülkeler bu becerileri öğretim programlarına başarıyla entegre etse de beceri odaklı eğitimde uygulama sorunları sürmektedir (Joynes, Rossignoli ve Fenyiwa Amonoo-Kuofi, 2019; Schleicher, 2020). Araştırmalar, öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme gibi temel 21. yüzyıl becerilerinde yetersiz olduğunu göstermektedir (Işıklar ve Abalı Öztürk, 2022; Yalçın ve Tural, 2023). Sosyal bilgiler dersinde bu becerilerin etkili bir şekilde kazandırılması için aktif öğrenme, işbirlikli öğrenme, tartışma yöntemleri ve yaratıcı, yenilikçi etkinliklerin uygulanması önerilmektedir (Farisi, 2016; Yücel, Çiftçi ve Durmaz, 2022; Yalçın ve Tural, 2023). Öğretmen görüşlerine dayalı araştırmalar, bu becerilerin kazandırılmasında öğretmenlerin kritik bir rol oynadığını ancak yeterli bilgi ve beceriye sahip

olmadıklarını, bu nedenle mesleki gelişim eğitimlerine ihtiyaç duyduklarını göstermektedir (Kan ve Murat, 2018; Akcanca, 2020; Karakoyun ve Lindberg, 2020; Afzal, Kamran ve Naseem, 2023).

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin toplumsal olayları analiz etme becerilerini geliştirir, onları aktif vatandaşlık rolüne hazırlar ve sosyokültürel farkındalık ile demokratik katılımı destekler (Barr, Barth, ve Shermis, 1977; MEB, 2018). Öğrencilerin empati yapma ve farklı kültürlere duyarlılık geliştirme becerilerini kazanmalarını amaçlar (Yılmaz, 2016; Ata Aktürk, 2019; Ünlüer, 2022). Literatürde, 21. yüzyıl becerilerinin eğitime etkin bir şekilde entegrasyonunda karşılaşılan zorluklar, bu çalışmanın önemini vurgulamaktadır. Araştırma, programın beceri kapsamında güçlü yönlerini ve geliştirilmesi gereken alanlarını belirleyerek eğitim politikaları, uygulamalar ve literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir. 21. yüzyıl becerileriyle ilgili literatürde çeşitli çerçeveler bulunmaktadır; bunlar arasında Partnership for 21st Century Skills (P21) tarafından geliştirilen çerçeve en çok kabul görenlerden biridir. Bu araştırmanın amacı, 2024 yılı 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerini 21. yüzyıl becerileri çerçevesinde değerlendirmektir. Araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

1. 4. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri ile hangi 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir?

2. 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında 21. yüzyıl beceri alanlarının dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesine dayalı olarak yapılmıştır. Doküman incelemesi, var olan yazılı materyallerin sistematik bir şekilde incelenmesiyle gerçekleştirilen bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, belirli bir konuyu derinlemesine anlamak, tarihsel süreçleri ve değişimleri analiz etmek veya mevcut bilgileri değerlendirmek için yaygın olarak kullanılır. Doküman incelemesi; kitaplar, makaleler, ders programları gibi çeşitli yazılı kaynaklar ile dijital dokümanlar ve arşiv kayıtlarını da kapsayabilir (Bowen, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Doküman incelemesinde, materyallerin güvenilirliği, geçerliliği ve kaynakların güncelliği dikkate alınarak belirli bir analiz çerçevesi oluşturulur. Araştırmacı, belgeleri okuyarak ve içeriklerini değerlendirerek elde edilen verileri kodlama, temalar oluşturma ve yorumlama süreçleriyle anlamlandırır. Bu süreç, araştırma sorularına uygun şekilde bir veri seti oluşturarak, sonuçların genelleştirilebilmesi veya mevcut durumun betimlenebilmesi için bir temel sağlar (Corbin ve Strauss, 2008; Merriam, 2009).

Veri Toplama Aracı

2024 yılı 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı, bu araştırmanın veri setini oluşturmaktadır. Programa MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının (TTKB) resmi internet sitesinden ulaşılmıştır (MEB, 2024). Veri toplama aracı olarak, kodlamaların nasıl yapılacağını belirten bir kodlama formu hazırlanmış ve uygulanmıştır. Kodlama formunda, öğretim programı öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerine, bunların karşısında kodlayıcıların işaretleyebilecekleri 21. yüzyıl ana becerileri (tema) ve alt becerilerine (kategori) yer verilmiştir.

Veri Analizi

Veri analizi sürecinde betimsel analiz yöntemi uygulanmıştır. 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinin, kazandırılması hedeflenen 21. yüzyıl becerileriyle uyumu, P21'in sınıflandırdığı beceri analiz çerçevesi kullanılarak değerlendirilmiştir. P21'in 21. yüzyıl becerileri sınıflandırması, Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Partnership for 21st century learning (P21) tarafından sınıflandırılan 21. yüzyıl becerileri

Öğrenme ve İnovasyon Becerileri	Bilgi, Medya, ve Teknoloji Becerileri	Yaşam ve Kariyer Becerileri
Eleştirel düşünme ve problem çözme	Bilgi okuryazarlığı Medya okuryazarlığı	Esneklik ve uyum sağlama Girişimcilik ve öz yönlendirme
Yaratıcılık ve yenilikçilik İletişim ve işbirliği	Bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı	Sosyal ve kültürler arası beceriler Üretkenlik ve hesap verebilirlik Liderlik ve sorumluluk

Araştırmada P21, 21. yüzyıl becerileri; Öğrenme ve Yenileme Becerileri (ÖYB), Bilgi, Medya, Teknoloji Becerileri (BMTB) ve Yaşam ve Mesleki Kariyer Becerileri (YMKB) olarak kodlanmıştır. Bu temel becerilerin alt boyut becerileri ise açık olarak yazılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen verilerin belirli bir çerçeveye göre düzenlenmesi, tanımlanması ve yorumlanmasını içeren nitel bir analiz tekniğidir. Bu analiz türü, araştırma soruları doğrultusunda temalar ve kategoriler oluşturularak verilerin anlamlandırılmasına olanak tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). 2024 sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazanımlar öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri olarak ifade edilmiştir. Öğretim programındaki öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri, 21. yüzyıl becerileriyle karşılaştırılarak verilerin analizi sağlanmıştır. Ardından programın öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinin bu becerilerle ne ölçüde örtüştüğü değerlendirilmiştir (Miles ve Huberman, 1994; Merriam, 2009). Araştırmanın anlaşılır olması için öğrenme çıktılarına öğretim programındaki koduyla (SB.4.1.1) yer verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmanın geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak için çeşitli önlemler alınmıştır. Geçerlik açısından, veri analizinde kullanılan betimsel analiz çerçevesi, 21. yüzyıl becerileri literatürüne dayalı olarak geliştirilmiştir ve bu alandaki temel kaynaklar göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. İçerik geçerliğini artırmak için, öğretim programındaki kazanımlar ve öğrenme çıktıları, uzman görüşleri doğrultusunda belirlenen temalar ve kategorilerle karşılaştırılmıştır (Creswell, 2009). Ayrıca, araştırma soruları ile veri analizinde kullanılan çerçeve arasındaki uyum sürekli olarak denetlenmiş ve elde edilen bulgular, literatürle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır (Merriam, 2009). Güvenirliliği sağlamak amacıyla, kodlama sürecinde birden fazla araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılan kodlamalar karşılaştırılmış ve tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Nitel güvenirlilik için, kodlayıcılar arası tutarlılığın en az %80 olması yeterli kabul edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Bu süreçte, kodlayıcılar arasındaki uyumun sağlanmasına yönelik gerekli düzeltmeler yapılmış ve analizlerin güvenirliliği artırılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın ilk sorusu, “4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri hangi 21. yüzyıl becerilerini kazandırmayı hedeflemektedir?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin bulgular, öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinin 21. yüzyıl becerileri (tema) ve boyutları (kategori) ile olan ilişkisi Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Birlikte Yaşamak öğrenme alanında 21. yüzyıl becerileri

Birlikte Yaşamak	ÖYB		BMTB		YMKB						
	Eleştirel düşünme ve problem çözme	Yaratıcılık ve yenileme	İletişim ve iş birliği	Bilgi okuryazarlığı	Medya okuryazarlığı	Bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı	Fisneklık ve inıvum sağlama	Girişimcilik ve öz yönlendirme	Sosyal ve kültürler arası beceriler	Üretkenlik ve hesapverilebilirlik	Liderlik ve sorumluluk
Öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri											
SB.4.1.1. Sosyal bilgiler dersinin hayatına sunacağı katkıları yorumlayabilme											
“Örnek olaylardan hareketle sosyal bilgiler dersinin bireysel ve toplumsal katkılarını inceler.”	X			X							
“Sosyal bilgiler dersinin bireysel ve toplumsal katkılarına günlük hayattan örnekler verir.”	X	X	X	X					X		
“Sosyal bilgiler dersinin bireysel ve toplumsal katkılarını kendi cümleleriyle ifade eder.”	X	X	X	X					X		
SB.4.1.2. Bireysel özelliklere saygı duymanın önemine ilişkin çıkarım yapabilme											
“İlgi alanlarını, güçlü ve geliştirmesi gereken yönlerini listeler.”	X		X					X			
“Kendisi ile yakın çevresindeki bireylerin ilgi alanlarını, güçlü ve geliştirmesi gereken yönlerini karşılaştırır.”	X		X					X	X		
“Farklı bireysel özelliklere saygı duymanın önemine ilişkin fikirleri değerlendirir.”	X		X					X	X		X
SB.4.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik fikir üretebilme											
“Aile, sınıf ve okul ortamında toplumsal birliği sürdürmenin bir gereklilik olduğunu fark eder.”	X		X					X	X		
“Aile, sınıf ve okul ortamında toplumsal birliği sürdürmeye katkıda bulunan benzer örnekleri inceler.”	X		X					X	X		
“Aile, sınıf ve okul ortamında toplumsal birliği sürdürmeye yönelik öneriler geliştirir.”	X	X	X					X	X		X

Tablo 2’de görüldüğü üzere, Birlikte Yaşamak öğrenme alanının hedefleri, öğrencilerin sosyal ve kültürel becerilerini geliştirmeyi ve toplumsal uyumu desteklemeyi amaçlamaktadır. SB.4.1.1 öğrenme çıktısı ile öğrenciler sosyal bilgiler dersinin bireysel ve toplumsal etkilerini analiz etmeleri beklenmektedir. Burada eleştirel düşünme ve problem çözme (f=3) ve bilgi okuryazarlığı (f=3) becerileri daha fazla yer almıştır. SB.4.1.2 öğrenme çıktısı ve bileşenleri ile bireylerin kendilerini ve başkalarını anlama kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu öğrenme çıktısı ve bileşenlerinde, eleştirel düşünme ve problem çözme ile iletişim ve işbirliği (f=3) becerileri ön plana çıkarken, liderlik ve sorumluluk becerisi ise daha az yer almıştır. SB.4.1.3 öğrenme çıktısı, öğrencilerin, toplumsal birlik ve beraberliği destekleme yollarını keşfetmeleri teşvik edilmektedir. Bu kazanımda, eleştirel düşünme

ve problem çözme (f=3) ve iletişim ve iş birliği (f=3), esneklik ve uyum (f=3) ve sosyal ve kültürler arası beceriler vurgulanmaktadır. Bu öğrenme alanında en yüksek oranda vurgulanan beceriler arasında eleştirel düşünme ve problem çözme ile iletişim ve iş birliği yer almaktadır. Diğer beceriler ise daha düşük oranlarla temsil edilmektedir.

Tablo 3. Evimiz Dünya öğrenme alanında 21. yüzyıl becerileri

Evimiz Dünya	ÖYB		BMTB			YMKB					
Öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri	Eleştirel düşünme ve problem çözme	Yaratıcılık ve yenileme	İletişim ve iş birliği	Bilgi okuryazarlığı	Medya okuryazarlığı	Bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı	Esneklik ve uyum sağlama	Girişimcilik ve öz yönlendirme	Sosyal ve kültürler arası beceriler	Üretkenlik ve hesapverilebilirlik	Liderlik ve sorumluluk
SB.4.2.1. Konum ve yön bulurken haritaları kullanabilme											
“Haritanın başlığının ne anlama geldiğini ifade eder.”	X		X	X							
“Harita üzerindeki renkleri, kenar bilgilerini ve harita kenar bilgilerindeki sembolleri tespit eder.”	X			X							
“Yakın çevresini ve ülkesini tarif etmek için konum bilgisini, ara ve ana yönleri kullanır.”	X		X	X		X					
SB.4.2.2. Yakın çevresinden hareketle doğa ve insan ilişkisini çözümleyebilme											
“Yakın çevresindeki doğal çevre unsurlarını belirler.”	X			X							
“Yakın çevresindeki doğal çevre unsurları ile insanlar arasındaki ilişkileri belirler.”	X		X	X				X			
SB.4.2.3. Afetlerin etkilerini azaltma konusunda yapılabileceklere ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme											
“Kendisine sunulan kaynaklara dayanarak geçmişten günümüze yakın çevresinde gerçekleşen deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlere yönelik çıkarım yapar.”	X			X							
“Yakın çevresinde gerçekleşebilecek deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlerin etkilerini azaltmak için yapılabilecekleri yansıtan bir ürün oluşturur.”	X	X	X							X	X
“Yakın çevresinde gerçekleşebilecek deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlerin etkilerini azaltmak için yapılabileceklere ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşır.”		X	X	X				X			

Tablo 3'teki veriler değerlendirildiğinde Evimiz Dünya öğrenme alanı öğrencilerin dünya üzerindeki konumlarını anlamalarına ve doğa insan ilişkisini çözümlemelerine yönelik kazanımları

içerdiği anlaşılmaktadır. SB.4.2.1 konum ve yön bulurken haritaları kullanabilme öğrenme çıktısı ile öğrencilerin harita okuryazarlığının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Burada eleştirel düşünme ve problem çözme (f=3) ve bilgi okuryazarlığı (f=3) becerileri daha çok temsil edilmişken bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığına (f=1) daha az yer verilmiştir. SB.4.2.2 öğrenme çıktısı ile öğrencilerin çevresindeki doğal unsurları tanımaları ve bu unsurlar ile insanlar arasındaki ilişkileri keşfetmeleri teşvik edilmektedir. Bu öğrenme çıktısında eleştirel düşünme ve problem çözme (f=2), bilgi okuryazarlığı (f=2), iletişim ve iş birliği (f=1) ile sosyal ve kültürler arası beceriler (f=1) öne çıkmaktadır. Diğer beceriler temsil edilmemektedir. SB.4.2.3 öğrenme çıktısı öğrencilerin doğal afetlere yönelik çözüm önerileri geliştirmeleri hedeflenmektedir. Bu öğrenme çıktısı ve bileşenlerinde, eleştirel düşünme ve problem çözme, yaratıcılık ve yenileme, iletişim ve iş birliği ile bilgi okuryazarlığı becerileri (f2) daha fazla temsil edilmişken; sosyal ve kültürler arası beceriler, üretkenlik ve hesapverebilirlik, liderlik ve sorumluluk becerilerine birer kez yer verilmiştir. Bu alanda eleştirel düşünme ve problem çözme, bilgi okuryazarlığı ve iletişim ve iş birliği becerilerine daha fazla vurgu yapılmıştır. Diğer becerilere ise daha düşük oranda yer verilmiştir.

Tablo 4. Ortak Mirasımız öğrenme alanında 21. yüzyıl becerileri

Ortak Mirasımız	ÖYB		BMTB		YMKB						
	Eleştirel düşünme ve problem çözme	Yaratıcılık ve yenileme	İletişim ve iş birliği	Bilgi okuryazarlığı	medya okuryazarlığı	Bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı	Esneklik ve uyum sağlama	Girişimcilik ve öz yönlendirme	Sosyal ve kültürler arası beceriler	Üretkenlik ve hesapverilebilirlik	Liderlik ve sorumluluk
SB.4.3.1. Geçmişten günümüze çocuk oyun ve oyuncaklarının değişimini karşılaştırabilme											
“Geçmişten günümüze çocuk oyun ve oyuncaklarının özelliklerini kanıt, gözlem ve/ veya deneyimlere dayalı olarak sıralar.”	X			X							
“Oyun ve oyuncakların zaman içerisinde değişmeyen özelliklerini kanıt, gözlem ve/ veya deneyime dayalı olarak sıralar.”	X			X							
“Oyun ve oyuncakların zaman içerisinde değişen özelliklerini kanıt, gözlem ve/veya deneyime dayalı olarak sıralar.”	X			X							
SB.4.3.2. Aile tarihini yansıtan bir ürün oluşturabilme											
“Aile tarihine ilişkin elde ettiği kaynaklara dayalı olarak çıkarımlar yapar.”	X			X							
“Aile tarihine ilişkin elde ettiği kaynaklardaki bilgileri kullanarak görüşünü yansıtan bir ürün oluşturur.”	X	X	X	X					X		
SB.4.3.3. Yakın çevresindeki ortak miras öğelerini tanımının önemini yorumlayabilme											
“Yakın çevresindeki ortak miras öğelerini inceler.”	X			X							
“Yakın çevresindeki ortak miras öğeleri ile ilgili edindiği bilgileri kendi cümleleriyle ifade eder.”	X	X	X	X					X		

Tablo 4’te verildiği gibi Ortak Mirasımız öğrenme alanının hedefleri, öğrencilerin kültürel ve tarihsel miraslarını tanımalarını ve bu mirası değerlendirerek anlamalarını sağlamak amacıyla belirlenmiştir. SB.4.3.1 öğrenme çıktısı ve bileşenlerinde öğrencilerin, geçmişin nesnel verileriyle bugünkü koşulları analiz etme yetisinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Burada eleştirel düşünme ve problem çözme (f=3) ve bilgi okuryazarlığı (f=3) becerilerine yer verilmiştir. SB.4.3.2 öğrenme çıktısı ve bileşenleri öğrencilerin kişisel ve sosyal bağlamda tarih anlayışı geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Eleştirel düşünme ve problem çözme (f=2), bilgi okuryazarlığı (f=2) becerileri ile yaratıcılık ve yenileme (f=1) ve iletişim ve iş birliği (f=1) becerilerini kapsamaktadır. SB.4.3.3 öğrenme çıktısı ve bileşenleri öğrencilerin kültürel değerleri tanımalarına ve bu değerleri toplumsal bağlamda anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu süreçte eleştirel düşünme ve problem çözme (f=2), bilgi okuryazarlığı (f=2)

becerileri vurgulanmaktadır. Bu alanda eleştirel düşünme ve problem çözme ile bilgi okuryazarlığı becerileri yüksek oranda temsil edilmektedir. Yaratıcılık ve yenileme iletişim ve iş birliği ve sosyal ve kültürler arası becerileri daha düşük oranda yer almıştır.

Tablo 5. Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanında 21. yüzyıl becerileri

Yaşayan Demokrasimiz	ÖYB		BMTB			YMKB					
	Eleştirel düşünme ve problem çözme	Yaratıcılık ve yenileme	İletişim ve iş birliği	Bilgi okuryazarlığı	Medya okuryazarlığı	Bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı	Esneklik ve uyum sağlama	Girişimcilik ve öz yönlendirme	Sosyal ve kültürler arası beceriler	Üretkenlik ve hesapverilebilirlik	Liderlik ve sorumluluk
Öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri											
SB.4.4.1. Cumhuriyetin ilanına giden yolda Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Türk milletinin yaptığı fedakârlıkları yorumlayabilme											
“Millî Mücadele Dönemi’nde Mustafa Kemal Atatürk’ün ve Türk milletinin yaptığı fedakârlıklara ilişkin kaynakları ve kanıtları inceler.”	X			X							
“Millî Mücadele Dönemi’nde Mustafa Kemal Atatürk’ün ve Türk milletinin yaptığı fedakârlıklara ilişkin kaynakları ve kanıtları görsel, sözlü ya da yazılı ifade eder.”	X	X	X	X					X		
SB.4.4.2. Cumhuriyetin getirdiği değişimlerin hayatımıza katkılarını yorumlayabilme											
“Cumhuriyetin getirdiği değişimleri dönemi anlatan anılar, hikâyeler ve görsel içerikler aracılığıyla inceler.”	X	X		X							
“Cumhuriyetin getirdiği değişimlerden edindiği bilgileri yazılı olarak ifade eder.”	X		X	X	X						
“Cumhuriyetin getirdiği değişimlerden edindiği bilgileri anlamını değiştirmeden kendi ifadeleriyle yeniden yorumlar.”	X	X	X	X							
SB.4.4.3. Okulda karar alma ve demokratik katılım süreçlerine ilişkin fikir üretebilme											
“Okulda karar alma ve demokratik katılım süreçlerini fark eder.”	X		X						X		
“Okulda karar alma ve demokratik katılım süreçlerine ilişkin deneyimleri inceler.”	X		X						X		
“Okuldaki karar alma ve demokratik katılım süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülmesine ilişkin fikir üretir.”	X	X	X						X		X

Tablo 5’te yer aldığı üzere Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanı ile öğrencilerin demokratik bilincini geliştirmek ve sosyal katılımını artırmak hedeflenmektedir. SB.4.4.1 öğrenme çıktısı ve süreç bileşenleri kaynak analizi ve kanıtlara dayalı düşünmeyi gerektirmektedir. Eleştirel düşünme ve problem çözme (f=2) ve bilgi okuryazarlığı (f=2) öne çıkarmaktadır. Yaratıcılık ve yenileme, iletişim ve iş birliği

ile sosyal ve kültürler arası beceriler (f=1) daha az temsil edilmiştir. SB.4.4.2 öğrenme çıktısı ve bileşenleri öğrencilerin değişimlerin sosyal hayat üzerindeki etkilerini değerlendirirken hem eleştirel düşünme hem de iletişim becerilerini kullanmalarını ve farklı bakış açılarını anlamalarını gerektirmektedir. Bu öğrenme çıktısı ve bileşenlerinde eleştirel düşünme ve problem çözme (f=3), bilgi okuryazarlığı (f=3), yaratıcılık ve yenileme (f=2), iletişim ve iş birliği (f=2) ve medya okuryazarlığı (f=1) becerileri temsil edilmiştir. SB.4.4.3 öğrenme çıktısı ve bileşenlerinde öğrencilerin demokratik süreçleri deneyimleyerek fikirler üretmesine odaklanmıştır. Bu öğrenme çıktısı ve süreç bileşenlerinde eleştirel düşünme ve problem çözme (f=3), iletişim ve iş birliği (f=3), sosyal ve kültürler arası becerilerine (f=3) daha fazla yer verilmiştir. Yaratıcılık ve yenileme ile liderlik ve sorumluluk becerileri birer kez temsil edilmiştir. Bu alanda eleştirel düşünme ve problem çözme ve iletişim ve iş birliği en yüksek oranda temsil edilirken diğer beceriler daha düşük oranlarda yer almıştır.

Tablo 6. Hayatımızdaki Ekonomi öğrenme alanında 21. yüzyıl becerileri

Hayatımızdaki Ekonomi	ÖYB	BMTB	YMKB
Öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri	Eleştirel düşünme ve problem çözme Yaratıcılık ve yenileme İletişim ve iş birliği Bilgi okuryazarlığı Medya okuryazarlığı Bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı Esneklik ve uyum sağlama Girişimcilik ve öz yönlendirme Sosyal ve kültürler arası beceriler Üretkenlik ve hesapverilebilirlik Liderlik ve sorumluluk		
SB.4.5.1. Doğal kaynakların tüketimi ile ilgili grafik yorumlayabilme			
“Doğal kaynakların tüketimi ile ilgili verilen grafik üzerindeki simgelerin karşılık geldiği ifadeleri tanıır.”	X	X	X
“Doğal kaynakların tüketimi ile ilgili verilen grafiği çözümler.”	X	X	X
“Doğal kaynakların tüketimi ile ilgili verilen grafikteki zaman içinde değişen tüketim oranlarını karşılaştırır.”	X	X	X
“Doğal kaynakların tüketimi ile ilgili verilen grafikte kaynaklar ve tüketim arasındaki ilişkiye yönelik çıkarımda bulunur.”	X	X	X
SB.4.5.2. İstek ve ihtiyaçları arasındaki bilinçli seçimleri hayatına yansıtabilme			
“İstek ve ihtiyaç kavramlarına ilişkin deneyimleri inceler.”	X	X	X
“İstek ve ihtiyaçları arasında bilinçli seçim yapmaya yönelik çıkarımda bulunur.”	X	X	X
“İstek ve ihtiyaçları arasında yaptığı seçimleri değerlendirir.”	X	X	X
SB.4.5.3. Bir ürünün üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerini çözümleyebilme			
“Bir ürünün geçirdiği yolculuğun süreçlerini belirler.”	X	X	X
“Ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim süreçleri arasındaki ilişkileri belirler.”	X	X	X

Tablo 6’da Hayatımızdaki Ekonomi öğrenme alanının hedefleri, öğrencilerin ekonomik kavramları ve süreçleri anlamalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. SB.4.5.1 öğrenme çıktısı ve bileşenleri ile öğrencilerin grafik okuma ve analiz etme yeteneklerini geliştirilmesi hedeflenmiştir. Burada eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri (f=4), bilgi okuryazarlığı (f=4) ve medya okuryazarlığı (f=4) becerileri vurgulanmıştır. SB.4.5.2 öğrenme çıktısı ve süreç bileşenleri öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarına ayırt etme yeteneklerinin geliştirilmesine yöneliktir. Eleştirel düşünme ve problem çözme (f=3) ve bilgi okuryazarlığı (f=3) daha fazla temsil edilmiştir. Bununla birlikte yaratıcılık ve yenileme (f=2), sosyal ve kültürler arası beceriler (f=2) ve girişimcilik ve öz yönlendirme (f=1) becerilerine de yer verilmiştir. SB.4.5.3 kodlu, bir ürünün üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerini çözümleyebilme öğrenme çıktısı ekonomik süreçleri anlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Burada da eleştirel düşünme ve problem çözme ile (f=2) ile bilgi okuryazarlığı (f=2) becerileri ön plandadır. Bu alanda eleştirel düşünme ve problem çözme, bilgi okuryazarlığı becerileri daha fazla temsil edilmişken, diğer becerilere daha az yer verilmiştir.

Tablo 7. Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanında 21. yüzyıl becerileri

Teknoloji ve Sosyal Bilimler	ÖYB	BMTB	YMKB
Öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri	Eleştirel düşünme ve problem çözme Yaratıcılık ve yenileme	İletişim ve iş birliği Bilgi okuryazarlığı Medya okuryazarlığı	Bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı Esneklik ve uvum sağlama Girişimcilik ve öz yönlendirme Sosyal ve kültürler arası beceriler Üretkenlik ve hesapverilebilirlik Liderlik ve sorumluluk
SB.4.2.1. Konum ve yön bulurken haritaları kullanabilme			
“Haritanın başlığının ne anlama geldiğini ifade eder.”	X	X X X	
“Harita üzerindeki renkleri, kenar bilgilerini ve harita kenar bilgilerindeki sembolleri tespit eder.”	X	X X	
“Yakın çevresini ve ülkesini tarif etmek için konum bilgisini, ara ve ana yönleri kullanır.”	X	X X	X
SB.4.2.2. Yakın çevresinden hareketle doğa ve insan ilişkisini çözümleyebilme			
“Yakın çevresindeki doğal çevre unsurlarını belirler.”	X	X	
“Yakın çevresindeki doğal çevre unsurları ile insanlar arasındaki ilişkileri belirler.”	X	X	X
SB.4.2.3. Afetlerin etkilerini azaltma konusunda yapılabileceklere ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme			
“Kendisine sunulan kaynaklara dayanarak geçmişten günümüze yakın çevresinde gerçekleşen deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlere yönelik çıkarım yapar.”	X	X X	X
“Yakın çevresinde gerçekleşebilecek deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlerin etkilerini azaltmak için yapılabilecekleri yansıtan bir ürün oluşturur.”	X X	X X	X
“Yakın çevresinde gerçekleşebilecek deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlerin etkilerini azaltmak için yapılabileceklere ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşır.”	X X	X X	X

Tablo 7’de görüldüğü üzere Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanı öğrencilerin teknolojiye dair becerilerini geliştirirken, sosyal ve çevresel konulardaki farkındalıklarını artırmayı amaçlamaktadır. SB.4.2.1 öğrenme çıktısı ve süreç bileşenlerinde en çok eleştirel düşünme ve problem çözme (f=3), bilgi okuryazarlığı (f=3) becerileri en çok öne çıkarken bu becerileri iletişim ve iş birliği (f=2) ve medya okuryazarlığı (f=2) becerileri izlemiştir. Bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı ve sosyal ve kültürler arası becerilerine birer kez yer verilmiştir. SB.4.2.2 öğrenme çıktısı ve süreç bileşenlerinde eleştirel düşünme ve problem çözme (f=2), bilgi okuryazarlığı (f=2) becerileri ile sosyal ve kültürler arası beceriler (f=1) vurgulanmıştır. SB.4.2.3 öğrenme çıktısı ve süreç bileşenlerinde eleştirel düşünme ve problem çözme (f=3), bilgi okuryazarlığı (f=3), sosyal ve kültürler arası beceriler (f=3) daha fazla temsil

edilirken, yaratıcılık ve yenileme (f=2), iletişim ve iş birliği (f=2) ve medya okuryazarlığı birer kez temsil edilmiştir. Bu öğrenme alanında, eleştirel düşünme ve problem çözme ile bilgi okuryazarlığı becerileri daha fazla temsil edilirken, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı daha düşük seviyede yer almıştır.

Araştırmanın ikinci sorusu, “4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında 21. yüzyıl beceri alanlarının dağılımı nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsamda, öğretim programındaki öğrenme alanlarının öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri, 21. yüzyıl becerileri ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 8. 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında 21. yüzyıl beceri alanlarının dağılımı

21. Yüzyıl Becerileri	Alt beceriler	Birlikte Yaşamak		Evimiz Dünya		Ortak Mirasımız		Yaşayan Demokrasimiz		Hayatımızdaki Ekonomi		Teknoloji ve Sosyal Bilimler		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Öğrenme Ve Yenilikçilik	Yaratıcılık ve yenilikçilik	3	18,75	2	12,5	2	12,5	4	25	3	18,75	2	12,5	16	9,81
	İletişim ve işbirliği	8	32	5	20	2	8	6	24	-	-	4	16	25	15,33
	Eleştirel düşünme ve problem çözme	9	19,14	7	14,89	7	14,89	8	17,02	8	17,02	8	17,02	47	28,83
Yaşam ve Kariyer Becerileri	Esneklik ve uyum sağlama	4	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2,45
	Sosyal ve kültürler arası beceriler	7	30,43	2	8,69	2	8,69	4	17,39	3	13,04	5	21,73	23	14,11
	Girişimcilik ve öz yönlendirme	2	66,66	-	-	-	-	-	-	1	33,33	-	-	3	1,84
	Üretkenlik ve hesap verilebilirlik	-	-	1	100	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,61
	Liderlik ve sorumluluk	2	50	1	25	-	-	1	25	-	-	-	-	4	2,45
Bilgi, Medya ve Teknoloji	Bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı	-	-	1	50	-	-	-	-	-	-	1	50	2	1,22
	Bilgi okuryazarlığı	3	9,09	7	21,21	7	21,21	5	15,15	8	24,24	3	9,09	33	20,24
	Medya okuryazarlığı	-	-	-	-	-	-	1	11,11	-	-	3	33,33	4	2,45
Toplam		38	23,31	26	15,95	20	12,26	29	17,79	18	11,04	26	15,95	163	100

Tablo 8 incelendiğinde, programda toplamda 163 kez 21. yüzyıl becerilerine yer verildiği ve bu becerilerin farklı öğrenme alanlarında dağıldığı görülmektedir. Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri toplamda 88 kez (%53,97) ile programda en çok temsil edilen beceri grubudur. En çok Birlikte Yaşamak öğrenme alanında öne çıkmıştır (38 kez, %43,18). Eleştirel düşünme ve problem çözme, bu grup içindeki en yüksek oranlı olarak 47 kez (%28,83) temsil edilmiştir. Tüm öğrenme alanlarında yer bulmuş olup özellikle Birlikte Yaşamak (%19,14) ve Teknoloji ve Sosyal Bilimler (%17,02) öğrenme alanlarında öne çıkmaktadır. İletişim ve işbirliği toplamda 25 kez (%15,33) yer almış; en çok Birlikte Yaşamak (%32) ve Yaşayan Demokrasimiz (%24) öğrenme alanlarında temsil edilmiştir. Hayatımızdaki Ekonomi öğrenme alanında hiç yer almamıştır. Yaratıcılık ve Yenilikçilik becerisi 16 kez (%9,81) temsil edilmiş olup en çok Yaşayan Demokrasimiz (%25), Birlikte Yaşamak (%18,75) ve Hayatımızdaki Ekonomi (%18,75) öğrenme alanlarında yer almıştır. Ancak Teknoloji ve Sosyal Bilimler ile Ortak Mirasımız öğrenme alanlarında yalnızca %12,5 oranında temsil edilmiştir.

Yaşam ve Kariyer Becerileri toplamda 35 kez (%21,47) temsil edilmiş olup en çok Birlikte Yaşamak öğrenme alanında yer almıştır (15 kez, %42,85). Esneklik ve uyum sadece 4 kez (%2,45) temsil edilmiştir ve tamamı Birlikte Yaşamak (%100) öğrenme alanında yer almıştır. Sosyal ve kültürlerarası beceriler, toplamda 23 kez (%14,11) temsil edilmiştir. En çok Birlikte Yaşamak (%30,43) ve Teknoloji ve Sosyal Bilimler (%21,73) öğrenme alanlarında öne çıkmaktadır. Girişimcilik ve öz yönlendirme, sadece 3 kez (%1,84) temsil edilmiş olup yalnızca Birlikte Yaşamak (%66,66) ve Hayatımızdaki Ekonomi (%33,33) öğrenme alanlarında yer almıştır. Üretkenlik ve hesap verebilirlik yalnızca 1 kez (%0,61) temsil edilmiş olup sadece Evimiz Dünya öğrenme alanında yer almıştır. Liderlik ve sorumluluk, toplamda 4 kez (%2,45) temsil edilmiştir. En çok Birlikte Yaşamak (%50), Evimiz Dünya (%25) ve Yaşayan Demokrasimiz (%25) alanlarında temsil edilmiştir. Diğer öğrenme alanlarında bulunmamaktadır.

Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri toplamda 39 kez (%23,93) programda yer almıştır. En çok temsil edildiği öğrenme alanı Hayatımızdaki Ekonomi (18 kez, %46,15) olmuştur. Bilgi okuryazarlığı becerisi en yaygın olanıdır ve toplamda 33 kez (%20,24) temsil edilmiş olup en çok Hayatımızdaki Ekonomi (%24,24), Evimiz Dünya (%21,21) ve Ortak Mirasımız (%21,21) öğrenme alanlarında bulunmuştur. Bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, sadece 2 kez (%1,22) temsil edilmiş olup Evimiz Dünya (%50) ve Teknoloji ve Sosyal Bilimler (%50) alanlarında yer almıştır. Medya okuryazarlığı, öğretim programında yalnızca 4 kez (%2,45) yer almış olup, en fazla Teknoloji ve Sosyal Bilimler (%33,33) ve Yaşayan Demokrasimiz (%11,11) öğrenme alanlarında temsil edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bulguları, 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında 21. yüzyıl becerilerinin genel olarak temsil edildiğini, ancak bu becerilerin öğrenme alanlarına dengesiz bir şekilde dağıldığını göstermektedir. Birlikte Yaşamak öğrenme alanında, eleştirel düşünme ve problem çözme, iletişim ve

iş birliği becerileri ile sosyal ve kültürel beceriler en yüksek oranda vurgulanan beceriler arasında yer almış ve sosyal bilgiler dersinin bireysel ve toplumsal katkılarına eleştirel bir şekilde analiz etmeye yönelik bir eğilimi olduğunu ortaya koymuştur. Aksu Demirtaş ve Kuş (2019), sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünmenin öğrencilerin toplumsal olaylara bakış açısını genişlettiğini ve analitik düşünmeyi teşvik ettiğini ifade etmiştir. Eleştirel düşünme becerilerinin sosyal bilgiler öğretiminde toplumsal farkındalığı güçlendirdiğini dile getirmiştir. Bununla birlikte programda yaratıcılık ve yenileme, bilgi okuryazarlığı, esneklik ve uyum sağlama becerilerinin belirli ölçüde temsil edildiği, girişimcilik ve öz yönlendirme ve liderlik ve sorumluluk becerilerinin ise düşük düzeyde yer aldığı tespit edilmiştir. Medya okuryazarlığı, bilgi, iletişim teknolojileri okuryazarlığı ve üretkenlik ve hesap verebilirlik becerilerine ise bu alanda yer verilmediği belirlenmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ile medya okuryazarlığı gibi dijital becerilerin bu öğrenme alanında tamamen göz ardı edilmesi, programın çağın gereksinimlerini karşılama konusunda yetersiz kaldığını göstermektedir.

Evimiz Dünya öğrenme alanına ilişkin bulgular, 21. yüzyıl becerilerinin farklı oranlarla yer aldığını ortaya koymaktadır. Bu alanın en belirgin becerileri arasında eleştirel düşünme ve problem çözme, bilgi okuryazarlığı ve iletişim ve işbirliği bulunmaktadır. Özellikle SB.4.2.1 ve SB.4.2.2 öğrenme çıktıları ile süreç bileşenlerinde, harita okuma, doğal çevre unsurlarını anlama ve insan-çevre ilişkisini çözümüleme süreçlerinin bu becerileri geliştirmeye yönelik olduğu görülmektedir. Diğer yandan, yaratıcılık ve yenilikçilik, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, sosyal ve kültürel beceriler, girişimcilik, öz yönlendirme ile liderlik ve sorumluluk gibi beceriler, düşük oranlarda ve sınırlı öğrenme çıktılarında yer almıştır. Buna karşılık, esneklik ve uyum sağlama, girişimcilik ve öz yönlendirme ve medya okuryazarlığı becerilerine ise hiç yer verilmemiştir. Bu durum, öğrencilerin teknolojiyi kullanarak çevresel sorunlara çözüm üretme veya afetlere yönelik yenilikçi yaklaşımlar geliştirme becerilerinin ihmal edildiğine işaret etmektedir. Demir (2023), girişimcilik ve liderlik özelliklerine sahip bireylerin farklı bakış açılarına sahip olma, risk alma, yaratıcılık ve yenilikçilik gibi ortak özellikler taşıdığını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, bu becerilerin yetersiz temsili, öğrencilerin bu özellikleri edinmesini ve aktif, sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak gelişimlerini sınırlayan önemli bir eksiklik olarak görülebilir.

Ortak Mirasımız öğrenme alanında 21. yüzyıl becerilerinin temsil edilme oranları incelendiğinde, belirgin bir dengesizlik gözlemlenmektedir. Bu öğrenme alanında en çok yer verilen beceriler, eleştirel düşünme ve problem çözme ile bilgi okuryazarlığıdır. Bu becerilerin sıklıkla vurgulanması, öğrencilerin tarihsel analiz yapma ve kanıtlara dayalı çıkarımlarda bulunma becerilerinin geliştirilmesine yönelik önemli bir vurgu yapıldığını göstermektedir. Özellikle, oyun ve oyuncakların zaman içerisindeki değişimini karşılaştırma ve aile tarihine ilişkin çıkarımlar yapma gibi kazanımlarda bu becerilerin ağırlıklı olarak temsil edilmesi dikkat çekicidir. En az yer alan beceriler arasında ise yaratıcılık ve yenileme, iletişim ve iş birliği ile sosyal ve kültürler arası beceriler yer almaktadır. Bu alanda kültürel

ve tarihsel bilinç geliştirme amacıyla eleştirel düşünme, yaratıcılık ve iş birliği becerilerinin öne çıkarıldığı gözlemlenmiştir. Bazı çalışmalarda, kültürel mirasın öğretiminde eleştirel düşünmenin, öğrencilerin geçmişe dair daha derin bir anlayış kazanmalarını sağladığı ifade edilmektedir (Mete, 2021; Arslan ve Batur, 2023). Avcı, Akçalı ve Baş (2023), tarih eğitiminin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini desteklemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu görüş, Ortak Mirasımız öğrenme alanında eleştirel düşünme becerisinin yüksek oranla ön plana çıkmasıyla örtüşmektedir. Ayrıca, medya okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, esneklik ve uyum sağlama, girişimcilik ve öz yönlendirme, üretkenlik ve hesap verebilirlik ile liderlik ve sorumluluk becerilerinin hiç yer almaması, bu alanların 21. yüzyıl becerileri açısından eksik kaldığını göstermektedir.

Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanında 21. yüzyıl becerilerinin temsil oranları incelendiğinde, eleştirel düşünme ve problem çözüme, iletişim ve iş birliği, yaratıcılık ve yenilikçilik ile bilgi okuryazarlığı becerilerinin diğerlerine göre daha fazla vurgulandığı görülmektedir. Bu beceriler, özellikle öğrencilerin Cumhuriyetin getirdiği değişimleri incelemesi ve demokratik süreçlere katılım sağlamasıyla ilişkilidir. Ayrıca, bilgi okuryazarlığı ve sosyal ve kültürler arası becerilerin de belirgin bir şekilde temsil edildiği görülmektedir. Eleştirel düşünme, iletişim ve yaratıcı problem çözüme becerilerinin, öğrencilerin demokratik değerlere yönelik farkındalık geliştirmesi amacıyla vurgulandığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, Cin Şeker'in (2022) araştırmasıyla paralellik göstermektedir. Mete (2021), sosyal bilgiler derslerinde demokratik değerlerin eleştirel düşünme yoluyla etkin bir şekilde kazandırılabilirliğini ifade etmektedir. Cin Şeker (2022) ise, demokratik katılım süreçlerinin öğrencilere kazandırılmasında iletişim ve iş birliği becerilerinin önemini vurgulamaktadır. Sosyal bilgiler programında eleştirel düşünme becerisinin yoğun bir şekilde vurgulanması, öğrencilerin toplumsal olaylara analitik bir bakış açısıyla yaklaşmasını teşvik etmesi gerektiğini savunan Aksu Demirtaş ve Kuş'un (2019) çalışması ile örtüşmektedir. Bu çalışma, eleştirel düşünmenin öğrencilerin bireysel yaşamlarında daha bilinçli kararlar alabilmelerini sağlarken, toplumsal düzeyde de derinlemesine analiz yapabilme yetilerini geliştirdiğini vurgulamaktadır. Aksoy (2021), sosyal bilgiler öğretiminde sınıf içi iletişim ve etkileşimin önemine dikkat çekerek, iletişim odaklı yaklaşımların öğrenciler arasındaki iş birliğini artırdığını belirtmiştir. İletişim becerilerinin etkin kullanımı, öğrencilerin empati kurma, farklı bakış açılarını değerlendirme ve açık fikirli olma gibi yetkinliklerini geliştirmektedir. Bununla birlikte, en az temsil edilen beceriler arasında medya okuryazarlığı ile liderlik ve sorumluluk yer almaktadır. Liderlik ve sorumluluk becerisi, yalnızca demokratik katılım süreçlerinin anlaşılması ve bu süreçlere ilişkin fikir üretme etkinliklerinde dolaylı olarak desteklenmiştir. Bazı beceriler ise tamamen ihmal edilmiştir. Örneğin, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, esneklik ve uyum sağlama, girişimcilik ve öz yönlendirme, üretkenlik ve hesap verebilirlik becerilerine hiç yer verilmemiştir. Bu durum, öğrencilerin sosyal beceriler geliştirme ve bireysel sorumluluk alma olanaklarının bu alanda sınırlı olduğunu göstermektedir.

Hayatımızdaki Ekonomi öğrenme alanında 21. yüzyıl becerilerinin temsil oranları incelendiğinde, eleştirel düşünme ve problem çözme, bilgi okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı becerilerinin en fazla temsil edilen beceriler olduğu görülmektedir. Bu beceriler, tüm öğrenme çıktıları ve süreçlerinde yer almakta ve öğrencilerin ekonomik süreçleri analiz etme, grafik okuma ve çıkarım yapma gibi faaliyetlerinde etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bilgi okuryazarlığı, özellikle grafiklerin yorumlanması ve ekonomik süreçlerin anlaşılması bağlamında sıkça yer verilen bir beceridir. Bununla birlikte, yaratıcılık ve yenilikçilik ile sosyal ve kültürler arası beceriler daha düşük düzeyde temsil edilmekte ve genellikle istek ve ihtiyaçları değerlendirme ya da ekonomik süreçler arasındaki ilişkileri belirleme etkinliklerinde yer almaktadır. İletişim ve iş birliği, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, esneklik ve uyum sağlama, üretkenlik ve hesap verebilirlik ve liderlik ve sorumluluk becerilerine ise bu öğrenme alanında hiç yer verilmemiştir.

Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanında 21. yüzyıl becerilerinin temsil oranları incelendiğinde, bu alanda en fazla temsil edilen becerilerin eleştirel düşünme ve problem çözme ile bilgi okuryazarlığı olduğu görülmektedir. Bu beceriler, özellikle afetlerin etkilerini azaltmak için çözümler geliştirme ve haritaları kullanarak konum bilgisi edinme gibi kazanımlarda aktif olarak kullanılmıştır. Bunun dışında sosyal ve kültürler arası beceriler, iletişim ve iş birliği, medya okuryazarlığı ve yaratıcılık ve yenilikçilik becerileri belirli düzeyde daha az yer almıştır. Bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ise yalnızca bir kez temsil edilmiştir. Esneklik ve uyum sağlama, girişimcilik ve öz yönlendirme, üretkenlik ve hesap verebilirlik ile liderlik ve sorumluluk becerilerine bu öğrenme alanında ise hiç yer verilmemiştir.

4. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında 21. yüzyıl becerilerinin farklı öğrenme alanları bazında temsil düzeyi incelendiğinde, bu becerilerin belirli alanlarda yoğunlaştığı, diğer alanlarda ise oldukça sınırlı şekilde yer aldığı görülmektedir. Toplamda 163 kez temsil edilen bu beceriler, en çok Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri kategorisinde (%53,97) yoğunlaşmıştır. Bu durum, programın öğrencilerin eleştirel düşünme, iletişim ve iş birliği gibi bilişsel ve sosyal becerilerini geliştirmeye odaklandığını göstermektedir. En çok temsil edilen beceri olan eleştirel düşünme ve problem çözme (%28,83), öğrenme alanlarının tamamında yer almasıyla dikkat çekmektedir. Bu becerinin özellikle Birlikte Yaşamak (%19,14), Hayatımızdaki Ekonomi (%17,02) ve Teknoloji ve Sosyal Bilimler (%17,02) öğrenme alanlarında öne çıkması, programın analitik düşünme ve sorun çözme yeteneklerini geliştirmeye yönelik bir eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, iletişim ve iş birliği becerisinin (%15,33) belirli alanlarda (Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz ve Evimiz Dünya) yüksek bir temsili bulunmakla birlikte, Hayatımızdaki Ekonomi alanında hiç yer almaması, öğrenme alanları arasındaki dengesiz dağılıma işaret etmektedir.

Yaşam ve Kariyer Becerileri toplamda %21,47 oranında temsil edilmiş olup, bu kategorideki beceriler çoğunlukla Birlikte Yaşamak öğrenme alanında yer almıştır (%42,85). Ancak bu becerilerden

bazıları, örneğin esneklik ve uyum (%2,45) ile girişimcilik ve öz yönlendirme (%1,84), oldukça sınırlı sayıda kazanımda temsil edilmiştir. Benzer şekilde, liderlik ve sorumluluk becerisi (%2,45) yalnızca birkaç öğrenme alanında yer almış olup, Ortak Mirasımız, Hayatımızdaki Ekonomi ve Teknoloji ve Sosyal Bilimler alanlarında temsil edilmemiştir. Bu durum, programın öğrencilerin liderlik ve girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi açısından yetersiz kaldığını göstermektedir. Girişimcilik ve öz yönlendirme becerilerinin programda sınırlı bir şekilde yer alması, sosyal bilgiler eğitiminin bu becerileri yeterince desteklemediğini göstermektedir. Bu durum, Ateş ve Yavuz'un (2018) sosyal bilgiler derslerinin girişimcilik becerilerini güçlendirme konusunda daha fazla katkı sağlaması gerektiğini vurgulayan çalışmalarıyla çelişmektedir. Esneklik ve uyum becerisinin yalnızca Birlikte Yaşamak öğrenme alanında yer alması, Mete'nin (2021) sosyal bilgiler derslerinin öğrencileri mesleki yaşamlarına hazırlamada yetersiz kaldığını vurguladığı çalışmasını desteklemektedir.

Yaşam ve Kariyer Becerilerinin programda yeterince temsil edilmemesi sosyal bilgiler eğitiminin öğrencileri geleceğin iş gücü piyasasına ve toplumsal sorumluluklara hazırlama misyonunun tam anlamıyla kullanılmadığını düşündürmektedir. Benzer şekilde Mete (2021), sosyal bilgiler derslerinin öğrencileri mesleki yaşamlarına hazırlamada yetersiz kaldığını belirtmiştir. Cin Şeker (2022), araştırmasında öğrencilere mesleki kariyer becerilerinin kazandırılmasının önemine işaret etmektedir.

Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri toplamda %23,93 oranında temsil edilmiştir ve bu grubun en yaygın becerisi bilgi okuryazarlığı olmuştur (%20,24). Bu beceri, özellikle Hayatımızdaki Ekonomi (%24,24), Evimiz Dünya (%21,21) ve Ortak Mirasımız (%21,21) öğrenme alanlarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu bulgu Kaya ve Durmuş (2008) bilgi okuryazarlığının müfredatta öne çıkması gerektiğini bilgisi ile desteklenmektedir. Bununla birlikte programda bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı (%1,22) ile medya okuryazarlığı (%2,45) gibi çağdaş dünyanın gerektirdiği beceriler oldukça düşük bir düzeyde temsil edilmiştir. Dijital okuryazarlık becerilerinin eksikliği, programın çağdaş ihtiyaçlara uyum sağlama noktasında yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin dijital dünya ve medya ile etkin bir şekilde başa çıkmasını engelleyebilecek bir zayıflık olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığının sınırlı şekilde yer alması, öğrencilerin dijital dünyaya uyum sağlama konusunda eksiklik yaşayabileceklerine işaret etmektedir. Nitekim, Yeşilpınar Uyar, Tunca ve Alkın Şahin (2021) müfredatın teknolojik becerilere daha fazla odaklanması gerektiğini belirtmiştir. Asan, Bozdağ ve Çalışkan (2022) ile Ocak ve Karakuş (2019) araştırmalarında dijital becerilerin öğrencilere yeterince kazandırılmadığını vurgulamıştır. Bezer şekilde Yeşilpınar Uyar, Tunca ve Alkın Şahin (2021) ile Ateş ve Yavuz (2018) araştırmalarında sosyal bilgiler eğitiminin dijital beceriler ve kariyer hazırlığı konusunda yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Alanyazın, öğretim programlarında özellikle Öğrenme ve Yenilikçilik becerilerinin niceliksel olarak en çok yer bulan beceriler olduğunu, buna karşın Yaşam ve Kariyer becerilerine diğer becerilere kıyasla daha az ağırlık verildiğini göstermektedir (Kayhan, Altun ve Gürol, 2019; Atik ve Yetkiner, 2021). Araştırma bulguları

doğrultusunda, sosyal bilgiler müfredatında dijital okuryazarlık ile bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerine daha fazla yer verilmesi önerilebilir. Ayrıca girişimcilik, esneklik ve öz yönlendirme gibi yaşam ve kariyer becerilerinin de programa entegre edilmesi önemlidir. Müfredatta düşük düzeyde temsil edilen esneklik ve uyum sağlama becerilerinin daha geniş yer bulması, öğrencilerin değişen koşullara uyum yeteneklerini artırabilir. Gelecekteki araştırmalarda, farklı öğretim programlarının kazanımları, 21. yüzyıl becerileri açısından kapsamlı bir şekilde değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Afzal, A., Kamran, F., & Naseem, A. (2023). The role of teachers in fostering critical thinking skills at the university level. *Qlantic Journal of Social Sciences and Humanities*, 4 (3), 202-214. <https://doi.org/10.55737/qjssh.409505257>
- Ağaoğlu, O., & Demir, M. (2020). The integration of 21st century skills into education: an evaluation based on an activity example. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 7 (3), 105-114.
- Akcanca, N. (2020). 21st Century skills: the predictive role of attitudes regarding stem education and problem-based learning. *International Journal of Progressive Education*, 16 (5), 443-458. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2020.277.27>
- Aksoy, G., & Taşkın, G. (2019). Öğretim programlarının değişmesini etkileyen faktörlerin, sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersi müfredatlarını etkileme boyutu. *Milli Eğitim Dergisi*, 48 (224), 75-99.
- Aksoy, M. (2021). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf içi iletişim ve etkileşim: İletişimsel yaklaşım modeli*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aksu Demirtaş, A., & Kuş, Z. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 58-81.
- Altın, M., & Saracaloğlu, A. S. (2018). Yaratıcı, Eleştirel ve yansıtıcı düşünme: benzerlikler-farklılıklar. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 1-9.
- Arslan, G., & Batur, Z. (2023). Eleştirel düşünme etkinlikleri ile değerler eğitimi. *EDUCATIONE*, 2 (1), 102-137. <https://doi.org/10.58650/educatione.1247440>
- Asan, R., Bozdağ, R., & Çalışkan, E. (2022). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerilerinin incelenmesi. *International Journal of Active Learning (IJAL)*, 7 (2), 131-142. <https://doi.org/10.48067/ijal.1213615>
- Ata Aktürk, A. (2019). *Development of a STEM-based engineering design curriculum for parental involvement in early childhood education* (Unpublished doctoral dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Ateş, Y., & Yavuz, E. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 4 (15), 1068-1076. <https://doi.org/10.26449/sss.484>
- Atik, A. D., & Yetkiner, A. (2021). Ortaöğretim biyoloji dersi öğretim programı kazanımlarının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 745-765.

- Avcı Akçalı, A., & Baş, Ö. (2023). Sosyal bilgiler ders kitaplarında eleştirel düşünme becerisinin yeri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 147-166.
- Barr, R. D., Barth, J. L., & Shermis, S. S. (1977). *Defining the social studies*. National Council for the Social Studies.
- Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., Miller Ricci, M., & Rumble, M. (2012). Defining twenty-first century skills. In P. Griffin, B. McGaw, & E. Care (Eds.), *Assessment and teaching of 21st century skills* (pp. 17-66). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2324-5_2
- Bowen, G.A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9 (2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Chalkiadaki, A. (2018). A Systematic literature review of 21st century skills and competencies in primary education. *International Journal of Instruction*, 11 (3), 1-16. <https://doi.org/10.12973/iji.2018.1131a>
- Cin Şeker, Z. (2022). Türkçe derslerinde metinlerle eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi bağlamında işlevsel bir yaklaşım önerisi: Çocuklar için felsefe (P4C). *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 8 (1), 98-122. <https://doi.org/10.47615/issej.1094455>
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL]. (2013). *Effective social and emotional learning programs - Preschool and elementary school edition*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Sage Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781452230153>.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Data Literacy Project. (2020). What is data literacy? <https://dataliteracyproject.org/what-is-data-literacy/pdf> adresinden 17.07.2024 tarihinde edinilmiştir.
- Demir, F. (2023). Girişimci liderlik: Kavram, ilişki ve yaklaşımlar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 444-478.
- Ekici, S., & Yılmaz, B. (2013). Fatih projesi üzerine bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 27 (2), 317-339.
- Engin, A. O., & Korucuk, M. (2021). Öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41 (2), 1081-1119. <https://doi.org/10.17152/gefad.875581>
- European Commission. (2008). Improving competences for the 21st Century: An Agenda for European Cooperation on Schools. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0425:FIN:EN:PDF>. adresinden 25.08.2024 tarihinde edinilmiştir.
- Farisi, M. I. (2016). Developing the 21st-century social studies skills through technology integration. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 17, 16-30. <https://doi.org/10.17718/tojde.47374>
- Gelen, İ. (2017). P21-program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD Uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.

- Işıklar, S., & Abalı Öztürk, Y. (2022). The effect of philosophy for children (P4C) curriculum on critical thinking through philosophical inquiry and problem solving skills. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 9 (1), 130-142. <https://doi.org/10.33200/ijcer.942575>
- Joynes, C., Rossignoli, S., & Fenyiwa Amonoo Kuofi, E. (2019). *21st century skills: Evidence of issues in definition, demand and delivery for development contexts (K4D Helpdesk Report)*. Brighton, UK: Institute of Development Studies.
- Kan, A. Ü., & Murat, A. (2018). Investigation of prospective science teachers' 21st century skill competence perceptions and attitudes toward STEM. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(4), 251-272. <http://dx.doi.org/10.15345/iojes.2018.04.014>
- Karakoyun, F., & Lindberg, O. J. (2020). Preservice teachers' views about the twenty-first century skills: A qualitative survey study in Türkiye and Sweden. *Education and Information Technologies*, 25 (4), 2353-2369. <https://doi.org/10.1007/s10639-020-10148-w>
- Karakuş, G., & Ocak, G. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlilik becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 129-147. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.466549>
- Kaya, S., & Durmuş, A. (2008). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri. 2nd International Computer and Instructional Technologies Symposium (pp. 778-786). İzmir, Türkiye.
- Kayhan, E., Altun, S., & Gürol, M. (2019). Sekizinci sınıf türkçe Türkçe öğretim programı (2018)'nın 21. yüzyıl becerileri açısından değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (2), 20-35.
- Keskin, İ., & Yazar, T. (2015). Öğretmenlerin yirmi birinci yüzyıl becerileri ışığında ve yaşam boyu öğrenme bağlamında dijital yeterliliklerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 12 (2), 1691-1711. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i2.3503>.
- Koray, Ö., Köksal, M. S., Özdemir, M., & Presley, A. İ. (2007). Yaratıcı ve eleştirel düşünme temelli fen laboratuvarı uygulamalarının akademik başarı ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi. *İlköğretim Online*, 6 (3), 377-389.
- Luckin, R., Bligh, B., Manches, A., Ainsworth, S., Crook, C., & Noss, R. (2012). *Decoding learning: The proof, promise and potential of digital education*. Nesta. <https://www.nesta.org.uk/report/decoding-learning>
- Martin, J. (2018). Skills for the 21st century: Findings and policy lessons from the OECD survey of adult skills. OECD Education Working Papers, No. 166, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/96e69229-en>.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation: Revised and expanded from qualitative research and case study applications in education*. San Fransisco, USA: Jossey-Bass.
- Mete, G. (2021). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9 (2), 492-509.

- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6, 7. sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden 12.05.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4 sınıf)*. <https://tymm.meb.gov.tr/ogretim-programlari/sosyal-bilgiler-dersi/5>
- Partnership for 21st Century Skills [P21]. (2009). P21 framework definitions. <http://www.battelleforkids.org/networks/p21>. adresinden 15.08.2024 tarihinde edinilmiştir.
- Saavedra, A. R., & Opfer, V. D. (2012). Learning 21st-century skills requires 21st-century teaching. *Phi Delta Kappan*, 94 (2), 8-13. <https://doi.org/10.1177/003172171209400203>
- Schleicher, A. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on education: Insights from education at a glance 2020. OECD Education Working Papers, No. 223. <https://doi.org/10.1787/bb7e95b3-en>. adresinden 20.08.2024 tarihinde edinilmiştir.
- Stehle, S.M., Peters-Burton, E.E. (2019). Developing student 21st Century skills in selected exemplary inclusive STEM high schools. *IJ STEM Ed*, 6-39. <https://doi.org/10.1186/s40594-019-0192-1>
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass. https://ardian.id/wp-content/uploads/2018/10/21st_Century_Skills_Learning_for_Life_in_Our_Times____2009-3.pdf adresinden 17.08.2024 tarihinde edinilmiştir.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], (2016). *School and teaching practices for twenty-first century challenges: lessons from the Asia-Pacific region, regional synthesis report; 2014 regional study on transversal competencies in education policy and practice* School and Teaching Practices for Twenty-first Century Challenges: Lessons from the Asia-Pacific Region Regional Synthesis Report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244022>. adresinden 21.08.2024 tarihinde edinilmiştir.
- Ünlüer, G. (2022). Sosyal bilgiler dersinde empati becerisinin kazandırılmasına ilişkin aile görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (35), 821-843. <https://doi.org/10.35675/befdergi.827264>
- Voogt, J., & Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of Curriculum Studies*, 44 (3), 299-321. <https://doi.org/10.1080/00220272.2012.668938>
- Yalçın, A., & Tural, A. (2023). 21. Yüzyıl becerileri ışığında sosyal bilgiler öğretim programının incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), 1-9.
- Yeşilpınar Uyar, M., Tunca, N., & Alkın Şahin, S. (2021). Sosyal bilgiler ve matematik dersi öğrenme kazanımlarının, eleştirel düşünmeyi kazandırma düzeyi açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (3), 633-651. <https://doi.org/10.17556/erziefd.789953>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yıldız, H., Sarıtepeci, M., & Seferoğlu, S. S. (2013). A study on the contributions of the in-service training activities within the scope of FATİH project to teachers' professional growth in reference to ISTE teachers' standards. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Special Issue, 1, 375-392.
- Yılmaz, S. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde empati. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 1-19.
- Yücel, A.G., Çiftçi, B., & Durmaz, A. (2022). Yaratıcı düşünmenin sosyal bilgiler dersi öğretim programından çıkarılması: Yenilikçi düşünme yeterli mi? *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12 (1), 239-253.
- Zhang, L., & Ma, Y. (2023). A study of the impact of project-based learning on student learning effects: a meta-analysis study. *Frontiers in Psychology*, 14, 10.3389/fpsyg.2023.1202728